

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

Datums skatāms laika zīmogā Nr. 1-5/193

**Latvijas Republikas Saeimas
Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijai**
budzeta.komisija@saeima.lv

Par grozījumiem Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā

Saeimā ir iesniegts likumprojekts “Grozījumi Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā” (Nr.824/Lp13) (turpmāk – likumprojekts), kura mērķis ir noteikt svarīgākos ar sociālās palīdzības sniegšanu saistītos jautājumus, kas nodrošinātu iespēju zemu ienākumu mājsaimniecībām izmantot savas sociālās tiesības vismaz minimālā apmērā visā valsts teritorijā.

Izvērtējot likumprojektu, pamatojoties uz Tiesībsarga likuma 11.panta 1. un 4.punktu un 12.panta 8.punktu, lai veicinātu mazaizsargāto personu cilvēktiesību aizsardzību, tiesībsargs lūdz Saeimu pieņemt un izvērtēt tiesībsarga priekšlikumus minētajā likumprojektā.

1) Lūdzu papildināt likumprojektā ietvertu Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 9.panta 3.¹ daļas pēdējo teikumu, izsakot to šādā redakcijā: “(3¹) Ja personai objektīvu apstākļu dēļ nav mājokļa vai deklarētās dzīvesvietas, pašvaldība, kuras administratīvajā teritorijā persona ir izvēlējusies pastāvīgu dzīvesvietu, izvērtē personas materiālo situāciju un, ja nepieciešams, piešķir vienreizēju materiālu palīdzību, kā arī informē par to pašvaldību, kurā ir bijusi pēdējā personas deklarētā dzīvesvieta. Pašvaldība, kuras administratīvajā teritorijā ir bijusi pēdējā personas deklarētā dzīvesvieta, vai pašvaldība, kuras administratīvajā teritorijā persona ir izvēlējusies savu dzīvesvietu, ja personas pēdējo deklarēto dzīves vietu nav iespējams noteikt, izvērtē iespēju atrisināt mājokļa jautājumu un piešķir atbilstošu sociālās palīdzības pabalstu.”

Likumprojekta redakcija, kas šobrīd tiek virzīta apstiprināšanai Saeimā, paredz, ka, ja personai objektīvu apstākļu dēļ nav mājokļa vai deklarētās dzīvesvietas, pašvaldība, kuras administratīvajā teritorijā persona ir izvēlējusies pastāvīgu dzīvesvietu, izvērtē personas materiālo situāciju un, ja nepieciešams, piešķir vienreizēju materiālu palīdzību, kā arī informē par to pašvaldību, kurā ir bijusi pēdējā personas deklarētā dzīvesvieta. Pašvaldība, kuras administratīvajā teritorijā ir bijusi pēdējā personas deklarētā dzīvesvieta, izvērtē iespēju atrisināt mājokļa jautājumu un piešķir atbilstošu sociālās palīdzības pabalstu.

Likumprojekta anotācijā norādīts, ka, lai risinātu situācijas, kad personai objektīvu apstākļu dēļ nav mājokļa vai deklarētās dzīvesvietas un tāpēc personai netiek nodrošināta sociālā palīdzība vismaz minimālā apmērā, likumprojektā tiek iekļauta norma, kas regulē pašvaldību atbildības sadalījumu materiālās situācijas izvērtēšanā, trūcīgā statusa un GMI pabalsta piešķiršanai un mājokļa jautājumu atrisināšanā. Tādējādi secināms, ka izstrādātās normas mērķis ir nodrošināt, ka gadījumā, ja personai nav deklarētās dzīvesvietas, tai tomēr netiek liegta pieeja sociālajai palīdzībai un pakalpojumiem.

Grozījumi paredz, ka personai, kurai konkrētajā brīdī nav mājokļa vai deklarētās dzīves vietas varētu lūgt vienreizēju materiālu palīdzību pašvaldībā, kuru tā izvēlējusies par pastāvīgo dzīvesvietu, bet tālāko jautājumu risināšana būtu tās pašvaldības kompetencē, kur ir šīs personas deklarētā dzīvesvieta.

Princips, ka pabalstu piešķir tieši tā pašvaldība, kuras teritorijā persona deklarējusi pamata dzīvesvietu, primāri ir noteikts sociālās palīdzības administrēšanas vajadzībām. Proti, nepieciešamība deklarēt dzīvesvietu, lai varētu saņemt pabalstu, ir attaisnota, jo palīdz taisnīgi administrēt sociālo palīdzību, novēršot nepamatotus palīdzības pieprasījumus. Šādas prasības mērķis ir, lai persona nepieprasītu palīdzību vienlaikus vairākām pašvaldībām un nepamatoti nesaņemtu palīdzību tādā apjomā, kādā tas nav nepieciešams, un lai tādējādi nepamatoti netiktu ierobežotas citu personu tiesības saņemt pašvaldības palīdzību.¹ Tādējādi vispārīgi bija izslēdzama situācija, ka persona deklarējusi dzīvesvietu vienā pašvaldībā, bet palīdzību pieprasa citā. Vienlaikus saskaņā ar Dzīvesvietas deklarēšanas likuma 12.panta piekto daļu no dienas, kad ziņas par deklarēto dzīvesvietu ir anulētas, līdz dienai, kad attiecīgā persona deklarē savu dzīvesvietu citur vai ziņas par dzīvesvietu tajā pašā vai citā pašvaldībā ir reģistrētas atbilstoši šā likuma 10.panta noteikumiem, par personas dzīvesvietu uzskatāma tā pašvaldība, kuras administratīvajā teritorijā iepriekš bija deklarēta vai reģistrēta šīs personas dzīvesvieta. Tādējādi līdz šim, pat ja persona konkrētajā brīdī nebija deklarēta nevienas pašvaldības teritorijā, teorētiski viņai bija iespēja vērsties tajā pašvaldībā, kurā tā bija deklarēta iepriekš. Arī saskaņā ar Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta praksi, kas, piemēram, atspoguļota 2016.gada 19.februāra spriedumā lietā Nr.SKA-78/2016, ja personai nav deklarētās dzīvesvietas, tai tomēr netiek liegta pieeja sociālajai palīdzībai un pakalpojumiem, ja tai konkrētās pašvaldības teritorijā savulaik ir bijusi deklarētā dzīvesvieta, citā pašvaldībā tā pēc tam nav bijusi deklarējusies un ja konkrētajā situācijā liegt pieprasīto palīdzību būtu netaisnīgi.

Grūtības identificēt iepriekšējo deklarēto dzīvesvietu var būt ne tikai attiecībā uz personām, kam objektīvi tādas nav bijis (piemēram, personām, kas ieradušās Latvijā no ārvalstīm), bet arī personām, kas visu šo laiku ir uzturējušās Latvijā, bet kādu iemeslu dēļ nav deklarējušas savu dzīvesvietu.

Tiesībsarga birojā periodiski vēršas personas, kam pieeja sociālajai palīdzībai tiek liegta tādēļ, ka tām nav deklarētās dzīvesvietas. Šajā grupā, piemēram, ir gan personas, kas atbrīvojas no ieslodzījuma vietām un kurām līdz apcietinājumam un pēc atbrīvošanas nav deklarētās dzīvesvietas, gan personas, kurām valsts ir piešķīrusi starptautisko aizsardzību.

Tiesībsargs jau iepriekš ir aktualizējis jautājumu, norādot, ka starptautisko aizsardzību saņēmušajām personām faktiski nav iespējas vērsties pēc palīdzības

---

¹ Salīdzinājumam sk. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2009.gada 24.septembra sprieduma lietā Nr.SKA-332/2009 7.punktu.

pašvaldības sociālajā dienestā², jo tām ir ne tikai sarežģīti atrast dzīvesvietu, bet arī dzīvesvietā deklarēties dzīvokļu īpašnieku iebildumu dēļ. Uz šo problemātiku regulāri norādīts arī biedrības “Latvijas Sarkanais krusts” starpposma ziņojumos par sociālā darbinieka un sociālā mentora pakalpojumu nodrošināšanu.³

Lai novērstu šaubas par atbildīgās pašvaldības noteikšanu šādos nestandarta gadījumos, tiesībsargs aicina risināt šo problēmu, papildinot Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 9.panta 3.¹ daļas pēdējo teikumu, nosakot, ka pašvaldība, kuras administratīvajā teritorijā ir bijusi pēdējā personas deklarētā dzīvesvieta, vai pašvaldība, kuras administratīvajā teritorijā persona ir izvēlējusies savu dzīves vietu, ja personas pēdējo deklarēto dzīves vietu nav iespējams noteikt, izvērtē iespēju atrisināt mājokļa jautājumu un piešķir atbilstošu sociālās palīdzības pabalstu.

2) Lūdzu papildināt Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 36.panta pirmās daļas pirmo punktu ar atsauci uz Patvēruma likuma 53.panta pirmās daļas 1.punktā minēto vienreizējo finansiālo atbalstu bēglim vai alternatīvo statusu ieguvušai personai, pantu izsakot šādā redakcijā: “1) par ienākumiem neuzskata ģimenes valsts pabalstu un piemaksas pie šā pabalsta, bērna invalīda kopšanas pabalstu, pabalstu invalīdam, kuram nepieciešama kopšana, pabalstu par asistenta izmantošanu, pabalstu transporta izdevumu kompensēšanai invalīdam, kuram ir apgrūtināta pārvietošanās, pabalstu ar celiakiju slimam bērnam, pabalstus bērna piedzimšanas un personas nāves gadījumā, sociālās garantijas bārenim un bez vecāku gādības palikušam bērnam pēc ārpusģimenes aprūpes beigšanās, studējošā kredītu, stipendijas personām, kuras mācās vai studē, līdz minimālās mēneša darba algas apmēram, bērna, kas jaunāks par 18 gadiem, ienākumus no algota darba vai pašnodarbinātības līdz minimālās mēneša darba algas apmēram, pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokļa atmaksu, līdzekļus, kas gūti no labdarības fondiem un sociālo kampaņu rezultātā gūto materiālo labumu noteiktam mērķim, vienreizējo finansiālo atbalstu bēglim vai alternatīvo statusu ieguvušai personai, kā arī šajā likumā noteiktos pašvaldības sociālās palīdzības pabalstus.”

Patvēruma likuma 53.panta pirmās daļas 1.punktā noteiktais vienreizējais finansiālais atbalsts⁴ paredzēts, lai nodrošinātu personu, kurai piešķirts bēgļa vai alternatīvais statuss, ar finanšu līdzekļiem uzturēšanās izmaksu segšanai, kas var tikt izmantoti arī tam, lai minētā persona varētu segt pirmo īres iemaksu/garantiju. Vienreizējais finansiālais atbalsts paredzēts patstāvīgas dzīves uzsākšanai - ne tikai pirmās īres iemaksas vai drošības naudas samaksai par patstāvīgu dzīvesvietu, bet arī komunālajiem maksājumiem, sadzīves priekšmetu iegādei u.c. izdevumu segšanai, kas rodas uzsākot patstāvīgu dzīvi ārpus patvēruma meklētāju izmitināšanas centra. Tā kā šajā posmā cits finansiālais atbalsts bēglim vai alternatīvo statusu ieguvušai personai nav pieejams, tas izmantojams arī ikdienas vajadzību izmaksu segšanai t.sk. pārtikas iegādei.

² Salīdzinājumam skatīt tiesībsarga 2020.gada 25.februāra vēstuli Ministru prezidentam. pieejams: https://www.tiesibsargs.lv/uploads/content/1_5_35_1583311181.pdf

³ Sk., piemēram, biedrības “Latvijas Sarkanais krusts” starpposma ziņojumu par sociālā darbinieka un sociālā mentora pakalpojumu nodrošināšanu (01.12.2019.-31.05.2020), pieejams: https://www.sif.gov.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=10060%3ASocialekonomiskais-atbalsts-patveruma-mekletajiem-un-personam-ar-begla-vai-alternativo-statusu&catid=2%3Afonds&Itemid=256&lang=lv

⁴ Saskaņā ar Ministru kabineta 2017.gada 6.jūnija noteikumu Nr.302 “Noteikumi par vienreizējo finansiālo atbalstu un pabalstu uzturēšanās izmaksu segšanai bēglim un alternatīvo statusu ieguvušai personai” 2.punktu vienreizējā finansiālā atbalsta apmērs ir šāds:

2.1. pilngadīgai personai – 278,00 euro;

2.2. ja personas ir laulātie, tad vienai personai – 278,00 euro, otrai personai – 194,00 euro;

2.3. nepilngadīgai personai – 194,00 euro.

Būtībā šis palīdzības mērķis ir nodrošināt, lai personas, kuras patvēruma procedūras laikā uzturējās patvēruma meklētāju izmitināšanas centrā, to varētu atstāt.⁵

Jāuzsver, ka šis pabalsts ir vienreizējs, un to izmaksā tikai gadījumā, ja personai nav pietiekamu līdzekļu, tādējādi tas jau ir vērsts uz vismazāk aizsargāto starptautiskās aizsardzības saņēmēju daļu. Papildus jāņem vērā, ka visbiežāk personas, kas saņēmušas bēgļa vai alternatīvo statusu, ir ieradušās Latvijā bez sadzīvē izmantojamām lietām, nereti arī bez laikapstākļiem piemērota apģērba, turklāt Latvijā tām nav pieejams plašs paziņu loks, kas varētu sniegt nepieciešamo atbalstu vai palīdzību. Tādējādi līdzekļi, kas tiek saņemti kā šis vienreizējais finansiālais atbalsts, tiek izmantoti, lai kaut daļēji nosegtu to atšķirību, kāda šīm personām, ierodoties Latvijā, ir attiecībā pret citiem Latvijas iedzīvotājiem.

No tiesiskās vienlīdzības principa, kas nostiprināts Satversmes 91.pantā izriet, ka vienādos faktiskajos un tiesiskajos apstākļos izturēšanās ir jābūt vienādei, savukārt atšķirīgos apstākļos izturēšanās ir jābūt atšķirīgai. Gadījumos, kad tiek konstatēts, ka divas dažādas situācijas tiek regulētas vienādi, attiecīgais noregulējums ir uzskatāms par prettiesisku vienlīdzības principa pārkāpumu, ja vienādā attieksme ir patvaļīga, t.i., bez jebkāda saprātīga pamatojuma. Savukārt, ja attieksme salīdzināmās situācijās ir atšķirīga, tā ir jāpamato ar saprātīgiem iemesliem, leģitīmu mērķi un samērīgumu.⁶ Kā jau norādīts iepriekš, šis pabalsts pamatā tiek piešķirts bēgļa vai alternatīvo statusu ieguvušām personām, lai tās varētu uzsākt pastāvīgu dzīvi. Iepriekš norādīto iemeslu dēļ (nesena ierašanās valstī, sociālo saikņu trūkums u.tml.), visbiežāk starptautiskās aizsardzības saņēmēji, kad tie ierodas Latvijā un pēc statusa saņemšanas uzsāk patstāvīgu dzīvi, nebūs salīdzināmā situācijā ar tiem Latvijas iedzīvotājiem, kas jau ilgstoši, iespējams, pat no dzimšanas, ir dzīvojuši Latvijā un tiem ir krietni plašāks sociālais un atbalsta loks. Savā veidā šis vienreizējais finansiālais atbalsts var būt pielīdzināms, piemēram, pabalstam krīzes situācijā, kad personai tiek sniegts atbalsts, lai tā spētu no jauna uzsākt pastāvīgu dzīvi pēc tam, kad tās līdzšinējā mājvieta ir izpostīta, un kuru attiecīgi neuzskatīs par ienākumiem. Ņemot vērā iepriekš minēto, lai nodrošinātu taisnīgu risinājumu attiecībā pret mazaizsargāto sabiedrības grupu – bēgļiem un alternatīvā statusa saņēmējiem, kas kvalificējas šī vienreizējā finansiālā atbalsta saņemšanai, – šis vienreizējais finansiālais atbalsts nebūtu uzskatāms par attiecīgās personas ienākumiem.

Tiesībsargs aicina komisijā izvērtēt minētos priekšlikumus un rast iespēju papildināt likumprojektu.

Ar cieņu
tiesībsargs

Juris Jansons

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu

⁵ Sk. likumprojekta "Grozījumi Patvēruma likumā" anotāciju, kas pieejama <https://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/90F04065EE6710DC225805F002BB1EC?OpenDocument#b>

⁶ E.Levits. Latvijas Republikas Satversmes 91.panta komentārs. Grām: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga:Latvijas Vēstnesis. 89.-97.lpp.